

A TÚLSZÁMLÁZÁS MINT EGY KERESKEDELMI ALAPÚ PÉNZMOSÁSI TECHNIKA¹

1. Bevezetés

Tanulmányunk fókuszában a pénzmosság számos eszköze közül egy kereskedelmi alapú pénzmossási technika, a túlszámlázás áll. Témakidolgozásunk során első lépésként a számla fogalmával kapcsolatos jogáganként eltérő meghatározásokat, a számlázást gyakran érintő kérdéseket, a számlaadat-szolgáltatási kötelezettség változását vizsgáljuk. Ezt követően a pénzmosság, mint illegális gazdasági szolgáltatás elméleti modelljét, valamint a pénzmossási technikákat tárgyaljuk.

Kutatásunkat a pénzmosság megtörténtének lehetőségére utaló gazdasági események közül a túlszámlázás – értékaránytalan haszonnal értékesített termékek és szolgáltatások – elméletének és gyakorlatának vizsgálatával zárjuk.

2. Számla, számlázás, számlaadat-szolgáltatási kötelezettség

Az adóalanyok a számlaadási kötelezettségre vonatkozó előírások alapján az ellenérték fejében teljesített termékértékesítésről, szolgáltatásnyújtásról a termék megvásárlója, a szolgáltatás igénybe vevője részére számlát kötelesek kibocsátani.

A számlakibocsátás kötelezettségének maga a kötelezett vagy a megbízottja tehet eleget, melyhez írásban, előzetesen meg kell állapodni a számlakibocsátás elfogadásának módjáról és feltételeiről.

2.1. A bizonylat, a számla fogalma

A számlázással kapcsolatos alapvető fogalmakat törvényi szinten elsősorban adó- és számviteli előírások szabályozzák, de a polgári jog hatályos meghatározásaiban is fontos szerepet kap.

¹ "A TKP2021-NVA-18 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg."

Polgári Törvénykönyv

- Pénztartozás teljesítésének ideje
- Kézhezvételtől számított harminc napon belül
- Késedelmi kamat fizetési kötelezettség

Számviteli törvény

- A bizonylati elv és a bizonylati fegyelem
- Számviteli bizonylatok
- Szigorú számadási kötelezettség

Áfa törvény

- Számla fogalma, adattartalma
- Számlával egy tekintet alá eső okirat minimális adattartalma
- Elektronikus számlára vonatkozó szabályok

1. sz. ábra: A bizonylat, számla fogalma a legfontosabb hazai jogszabályokban

A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.) 6:130. paragrafusa értelmében abban az esetben, ha a felek a szerződésben a pénztartozás teljesítésének idejét nem határozták meg, a pénztartozást a jogosult számlájának kézhezvételétől számított harminc napon belül kell teljesíteni, így a törvény a gazdálkodó szervezetek közötti fizetési késedelem esetén a késedelmi kamat fizetési kötelezettséget a számla átvételét követő 30. nap leteltétől vélelmezi.

Juhász értelmezése szerint a számla a kötelezett pénzzolgáltatás teljesítését elősegítő, azt lehetővé tevő jogosulti intézkedés. A kötelezett pénzfizetéséhez szükséges előzetes intézkedést azonban nemcsak számla formájában teheti meg a jogosult, ezért lényegében a számla a pótolható, helyettesíthető, esetleg más irattal kiváltható bizonylat, így a számlát alternatív bizonylatnak is tekinthetjük.²

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (a továbbiakban: Sztv.) értelmében minden gazdasági műveletről, eseményről, amely az eszközök, illetve a források állományát vagy összetételét megváltoztatja, bizonylatot kell kiállítani. A Sztv. az előírások alapján számviteli bizonylat alatt elsősorban a számlát érti, bár a számla fogalmát külön nem definiálja, de a könyvelést közvetlenül alátámasztó bizonylat részletes adattartalmának meghatározásán keresztül a számla fogalma egyértelműen beazonosítható.

Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (a továbbiakban: Áfa tv.) előírásai szerint számla minden olyan okirat, amely megfelel a törvény X. fejezetében meghatározott feltételeknek. Az Áfa tv. a számla, a számlával egy tekintet alá eső okirat és a nyugta adattartalmát taxatív módon sorolja fel. A számla és a nyugta lehet elektronikus vagy papíralapú.

A jogszabályok áttekintése alapján megállapítható, hogy a számla fogalmát a számviteli és adó jogszabályok az adattartalom meghatározásán keresztül definiálják. A számla fogalma központi szerepet tölt be a hazai számviteli- és adószabályozásban, egyrészt azért, mert más bizonylattal, illetve irattal nem pótolható, másrészt azért, mert egy

² Forrás: <https://ptk2013.hu/szakcikkek/juhasz-tamas-a-szamlazas-az-uj-ptk-ban-gj-20133-20-25-o/2199> (Letöltés ideje:2023.05.21.)

gazdasági esemény megtörténtét számlán kívül más bizonylattal kizárólag törvény által előírt esetben lehet igazolni.

2.2. Számlakibocsátás, számlaadat-szolgáltatás

Napjainkban egyrészt a digitalizáció, másrészt a mesterséges intelligencia széles körű alkalmazásának szemtanúi vagyunk, amelyek jelentős hatást gyakorolnak az adóztatás és az adóhatóság működésére is. Hazánkban a digitalizáció folyamata az adóigazgatásban több éve zajlik, ennek eredménye a valós idejű adatszolgáltatás és ellenőrzés, amely a feketegazdaság és az adóelkerülés jelentős visszaszorítását tette lehetővé.

Az Áfa tv. számlaadási kötelezettségre vonatkozó általános előírásai alapján az áfaalany köteles számlát kibocsátani a belföldön, ellenérték fejében teljesített termékértékesítéséről, szolgáltatásnyújtásáról a termék beszerzője, a szolgáltatás igénybe vevője számára. A számlakibocsátási kötelezettség a számla előállítása mellett magában foglalja a számla átadását, eljuttatását a jogosultnak, azaz a terméket beszerzőnek, a szolgáltatást igénybe vevőnek. A számlát főszabály szerint az ügylet teljesítéséig, de legfeljebb az attól számított ésszerű időn belül ki kell bocsátani. Ha a számlakibocsátó a törvényi határidőn túl állítja ki a számlát, akkor az adóhatóság mulasztási bírságot vethet ki, kivéve, ha a kibocsátó igazolja, hogy önhibáján kívül számlázott késedelmesen. A számlát befogadó az adólevonási jogot a késve befogadott számla esetén is érvényesítheti, mert a számla a késedelmes kibocsátás miatt még nem válik hiteltelenné.³

A kiállítás módját tekintve elektronikus és papír alapú számlát különböztünk el. Elektronikus számlának minősül minden az Áfa tv. által előírt adattartalommal rendelkező számla, amelyet elektronikus formában bocsátottak ki és fogadtak be. Az Áfa tv. előírásai alapján a minősített elektronikus aláírással ellátott számla, valamint az EDI-elektronikus adatként létrehozott és továbbított számla megfelel a számla eredetének hitelességére, adattartalma sértetlenségére vonatkozó követelményeknek. Papír alapú számla esetében megkülönböztetünk:

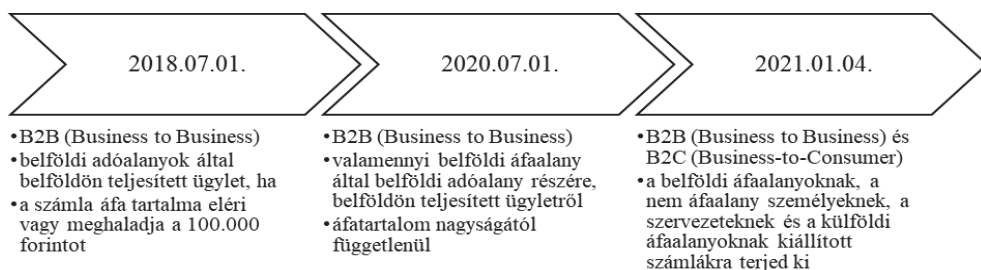
- nyomtatványonként nyomdai úton előállított számlát,
- pénztárgéppel előállított számlát,
- számlázó programmal előállított számlát.

Az online számla az internetes felületen kiállított számla, amelynek adattartalma automatikusan bekerül a NAV online számla rendszerébe. Az online számlakiállítás során a papíralapú számla és elektronikus számla között lehet választani. A papíralapú számla papíralapon hiteles, az elektronikus számla csak elektronikusan, digitális fájl formájában történő megőrzéssel.

A számla befogadásával a termék vásárlója, a szolgáltatás igénybe vevője elismeri, hogy a számla formájával, tartalmával szemben kifogása nincs, az szabályszerű. A befogadott számlát a gazdálkodó szerepelteti a könyvelésében – bekerülési értéként, költségként számolja el – és amennyiben jogosult, akkor annak Áfa tartalmát levonásba helyezi. A számlák képezik egyrészt a számviteli nyilvántartások, pénzügyi kimutatások másrészt az adóbevallások alapját.

³ Forrás: https://nav.gov.hu/pfile/file?path=/ugyfeligiranytu/nezzen-utana/inf_fuz/2023/18.-informacios-fuzet---A-szamla-nyugta-kibocsatasanak-alapveto-szabalyai (Letöltés ideje:2023.05.21.)

A belföldi adóalanyoknak 2018. július 1-jétől a belföldön teljesített termék értékesítésről, szolgáltatásnyújtásról adatszolgáltatást kell teljesíteniük, ha annak áfa tartalma eléri vagy meghaladja a 100.000 forintot.⁴ Az online számla jelentéstételi kötelezettség első körben 2020. július 1-jével, majd ezt követően 2021. január 4-ével bővült. Először az adóhatóság kiterjesztette az adatszolgáltatást valamennyi belföldi áfaalany által belföldi adóalany részére, belföldön teljesített ügyletről kiállított – áfatartalom nagyságától független – számlára, így az alanyi adómentes adózókra is. Ezt követően 2021-től az adatszolgáltatási kötelezettség függetlenné vált a vevő státuszától, így már nem csak a belföldön nyilvántartásba vett áfaalany vevőknek kiállított számlákról kell adatot szolgáltatni, hanem az adatszolgáltatási kötelezettség kiterjed minden olyan számlára, amire az Áfa tv. számlázási szabályai alkalmazandók (2. ábra).

2. sz. ábra: A számlaadat-szolgáltatási kötelezettség változása

Az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésének elmulasztása, késedelmes, hiányos, hibás vagy valótlan adattartalmú teljesítése esetében az adóhatóságnak mulasztási bírság kiszabására van lehetősége.

Az online számlaadat-szolgáltatás napjainkra elérte a teljeskörűséget, hiszen a gazdálkodók által kiállított összes számlát látja az adóhivatal. Az adatszolgáltatási kötelezettség szigorításának eredményeként a NAV képes az áfabevallás-tervezet elkészítésére, ezzel hatékonyabbá és egyszerűbbé válnak az adminisztrációs folyamatok és tisztul a gazdaság.

3. A pénzmosás fogalma, pénzmosási technikák

A pénzmosás az a folyamat, amelynek során törvényes vállalkozásokon keresztül az illegális pénzeket, amelyek korábbi bűncselekményekből, például kábítószer kereskedelemről, sikkasztásból és terrorizmusfinanszírozásból származnak legálissá konvertálják. A bűnözők mindennek elérése érdekében különféle módszereket alkalmaznak például fedőcégeket hoznak létre, illegális pénzeszközöket kevernek legitim pénzeszközökkel, és offshore számlákat használnak. Annak látszatát akarják kelteni, hogy a piszkos pénz legitim forrásból származik, így próbálják meg elkerülni a bűnüldöző szervek figyelmét és felismerhetetlenné tenni a bűncselekményből származó pénz valódi eredetét.

⁴ Forrás: https://nav.gov.hu/pfile/file?path=/ado/afa/A_szamlaadat-szolgalattatas_2020_julius_1-jetol_alkalmazando_szabalyai_kibocsato_i_oldalon (Letöltés ideje:2023.05.21.)

Az EUROPOL adatai alapján a világ GDP-jének 2-5%-át mossák tisztára évente, ami körülbelül 715 milliárd EUR körüli összeget tesz ki.⁵ Mivel a pénzmosás célja a „könnyen szerzett” jövedelemből származó vagyon eredetének eltüntetése gyakran 30-40%-os veszteséggel jár.⁶

3.1. Pénzmosás folyamata, technikái

A pénzmosás folyamata három szakaszra bontható: elhelyezés, rétegezés és integráció. A legnehezebb és legkockázatosabb rész az elhelyezés. Ennek során a legnagyobb az esély arra, hogy a vagyon bűnös eredete, az illegális forrás, vagy a vagyont elhelyező bűnöző lelepleződik. Ebben a szakaszban gyakran használnak strómant. A pénz tisztára mosása is ebben a szakaszban következik be, pl. fedővállalkozások segítségével. A rétegzés során már különböző tranzakciók segítségével teljesen leválasztják a bűnözőről a vagyont. Sokszor országokon és kontinenseken keresztül zajló folyamat, mely nagyban megnehezíti a bűnüldöző hatóságok munkáját.⁷ Az utolsó szakasz az integrálás, amikor már egyáltalán nem lehet a legális jövedelemtől szétválasztani az illegális vagyont. A bűnözők a módszerek széles skáláját alkalmazzák az illegális pénz tisztára mosására. A legújabb kutatások szerint gyakran alkalmazott technikák: a bankrendszer teljes megkerülése (pl. a hawala vagy hundi rendszer segítségével), a „küszöb érték” alatt tartás, nem létező szolgáltatások számlázása, lopott értéktárgyak cseréje, offshore cégek, kaszinók.⁸

3.2. A kereskedelmi alapú pénzmosás (Trade-based money laundering)

A Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF) a kereskedelem alapú pénzmosást úgy határozza meg, mint a bűncselekményből származó jövedelmek leplezését és értékmozgatást kereskedelmi tranzakciók felhasználásával annak érdekében, hogy legitimizálják azok tiltott származását.⁹ A kereskedelem alapú pénzmosás révén a bűnözők a nemzetközi kereskedelmi rendszeren keresztül tiltott tevékenységeikből származó bevételeiket mossák tisztára. A kereskedelemalapú pénzmosás többsége számlacsálással és az alátámasztó dokumentumok manipulálásával jár. Ez jellemzően a következőket foglalhatja magában:

- áruk és szolgáltatások túl- és alulszámlázása, az áru vagy szolgáltatás árának meghamisítása annak érdekében, hogy többletértéket utaljanak át;
- áruk és szolgáltatások túl- és aluszállítása, hamis szállítási okmányok használata;
- áruk és szolgáltatások többszöri számlázása;
- áruk és szolgáltatások hamis bemutatása vagy leírása például a vámok elkerülése érdekében.

Abban az esetben, ha a bűnözők mindezt más pénzmosási technikákkal együtt alkalmazzák, akkor ez még nehezebbé teszi a pénz eredetének nyomon követését. Túlszámlázás esetén az

⁵ Forrás: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/economic-crime/money-laundering> (Letöltés ideje: 2023.07.28.)

⁶ Szendrei Ferenc: A szervezett bűnözés gazdasági háttere és a pénzmosás. Magyar Rendészet 2018/5. 77-91.o.

⁷ Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései (doktori értekezés) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2005. 35.o.

⁸ Fábian Teichmann: Recent trends in money laundering. Crime, Law and Social Change, 73, SPRINGER, 2020. 237-247.o.

⁹ Forrás: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsand Trends/Trade-based money laundering.html> (Letöltés ideje: 2023.06.05.)

exportőr az árut szándékosan a piaci érték feletti összegért értékesíti az importőrnek, ezáltal magasabb ellenértéket kap, mint amennyi az áru tényleges piaci értéke. Az exportőr jellemzően közvetlenül az importőrnek szállítja a túlértékelt árut, aki a hamisan feltüntetett értéket fizeti ki, majd azt valós értéken adja el a végső fogyasztónak. Ennél a folyamatnál az értéktöbblet az importőrtől az exportőrnek átutalt, tisztára mosott pénz, amelyet az exportőr offshore számlán helyez el.

Az alulszámlázás, olyan gazdasági tevékenység, amely egy adott termék piaci értékének szándékos alulértékelését jelenti. Az exportőr a kereskedelmi áru értékét alulértékelve – a valós árat meghamisítva – számlázza ki az importőrnek, akik a számlán szereplő összeget fizeti ki az exportőrnek, majd a szokásos módon kereskedelmi forgalomba hozza az árut, azaz piaci áron értékesíti a fogyasztónak. Az importőr az áruk valós piaci értéken történő eladásával többlet pénzhez jut, amelyet megtarthat, majd a bevételt egy offshore számlára helyezi, hogy megossza az exportőrrel. Az így keletkező pénzt a gazdálkodó szervezetek mögött álló bünszervezet használja fel.

Áruk és szolgáltatások túl- vagy alulszállításán az export- és importárak manipulálását, az exportált áruk mennyiségének túl- vagy alulbecslését értjük. Előfordulhat olyan eset is, hogy az exportőr egyáltalán nem szállítja le az árut, hanem összejátszik egy importőrrel, közösen biztosítják az összes szállítási és vámdokumentumot, de ehhez tényleges árumozgás nem társul. A bankok és más pénzügyi intézmények több esetben tudtukon kívül vehetnek részt ezeknek a fantomszállítmányoknak a kereskedelmi finanszírozásában.

A többszörös számlázás módszerével ugyanazt az árut vagy szolgáltatást több alkalommal számlázza ki az exportőr, így többszörös pénzmozgást tud igazolni ugyanazon áruszállítás vagy szolgáltatásnyújtás esetén. Az importőr a mosott pénz nagyobb értékét utalja át az exportőrnek. Abban az esetben, ha a kifizetésekhez különböző pénzintézetek vesznek igénybe, akkor a tranzakciók bonyolultsága még tovább növelhető. Miután tényleges árumozgást igényel, emiatt gyakran alkalmaznak hozzá off-shore vállalkozásokat.

A minőség téves bemutatása esetén az exportőr félrevezeti az adott termék minőségét vagy típusát is, így egy viszonylag olcsó árut szállít, amelyet hamisan drágább terméként, vagy teljesen más terméként számláz ki. Ezáltal eltérés keletkezik a szállítólevélen feltüntetett összegek között, valamint a vámokmányok és a ténylegesen szállított áru között. A hamis leírások nemcsak az árukereskedelemben, hanem a szolgáltatásoknál is használhatók, például nagy összegek számlázása tanulmányok készítésére, de veszélyeztetett terület a marketing, piackutatás, ügynöki képviselet, szállítmányozás, biztosítás is. A gyakorlatban a tisztességes piaci szolgáltatások valós értéke további értékelési nehézségeket okozhat.

A Global Financial Integrity (GFI) tanulmánya alapján, addig amíg a kereskedelmi alapú pénzmosási tevékenység különböző becslések szerint évente több százmilliárd, sőt, akár billió dollárt is elérhet, addig a 2011 és 2021 között a ténylegesen azonosított bírósági ügyek csak 60 milliárd USD-t tettek ki. Az alapbűncselekmények tekintetében a leggyakoribb 43% a kábítószer-kereskedelem, 18% az adócsalás, 7% az egyéb csalás és 6% a korrupció. A felmérés szerint ezekkel a módszerekkel szinte bármilyen típusú árucikk felhasználható a tiltott bevételek tisztára mosására. Az összes azonosított eset 24%-a autók és szállítójárművek, 17%-a fémek és ásványi anyagok, 13%-a mezőgazdasági termékek,

míg 11%-a textíliák. A kereskedelmi alapú pénzmossási technikák közül a hibás számlázás volt a leggyakoribb módszer, amely az esetek 63 százalékát jelentette.¹⁰

Összefoglalva, a kereskedelmi alapú pénzmossási technikák a bűncselekményből származó jövedelmek olyan típusú álcázását jelentik, amelyek törvényes kereskedelmi tranzakciók felhasználásával mossák tisztára a bűncselekményből származó pénzeket. A pénzmossásnak ez a fajtája komoly kihívást jelent a kormányoknak, a pénzintézeteknek és a bűnüldöző szervezeteknek, mert jelentős veszélyt jelent a globális pénzügyi rendszerre. A nemzetközi kereskedelem átláthatóságának növelése érdekében kiemelten fontos, hogy az érintett szervezetek lépéseket tegyenek a kereskedelmi alapú pénzmossás felderítése és megelőzése érdekében.

4. Összegzés

A központi költségvetés legnagyobb bevételi forrását az adók jelentik, így az adózás fontos és kiemelkedő szerepet játszik valamennyi gazdasági szereplő életében. Az adóztatás nagyon összetett és bonyolult bevételszerző eszközrendszer, éppen ezért az adócsalás, az adókikerülés és az adóelkerülés mögött is komplex jelenségek állnak. A gyorsan változó gazdasági környezet hozta létre a mai digitális gazdaságot, amelynek következményeként létrejövő, határokon átívelő adórendszerek nem könnyítik meg a hatóságok helyzetét. Az adóvisszaélések visszaszorítása és megszüntetése érdekében fontos, hogy az adózásért felelős szervezetek és hatóságok felkészültek legyenek és hatékony eszközökkel rendelkezzenek.

Megnevezés	2018	2019	2020	2021	2022
Esetszám	10	10	17	22	50
Elkövetési érték (eFt)	0	2 463 059	1 398 809	13 517 988	7 752 531
Lefoglalt és zár alá vett érték (eFt)	1 856 842	2 281 276	170 760	8 066 123	997 890

3. sz. táblázat: Ismertté vált pénzmossás bűncselekmények statisztikai adatai
a NAV nyomozóhatóságánál 2018-2022¹¹

Az ismertté vált bűncselekmények közül kiemelten a pénzmossást vizsgáltuk az elmúlt évek statisztikai adatai alapján. 2021-ről 2022-re az esetszám jelentősen 227%-kal növekedett, addig az elkövetési érték 42,5%-kal, a lefoglalt és zár alá vett érték 88%-kal csökkent. A NAV célja 2023-ban a rendelkezésre álló adatok alapján költségvetési bevételi szempontból kockázatot hordozó adóalanyok célzott kockázatelemzésen alapuló ellenőrzése.¹² Az online adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítésével beérkező adatok elemzése nagyban segíti az adózók valós gazdasági tevékenységének megismerését, gazdasági kapcsolatrendszerük átláthatóságát, előmozdítja az ellenőrzések lefolytatását. Kiemelkedően fontos terület az online számlaadatok és bevallási adatok, valamint az adózói és partner adatok összevetésével feltárt szándékos adóelkerülési céllal működő adózók ellenőrzése.

¹⁰ <https://gfintegrity.org/wp-content/uploads/2023/02/TBML-Policy-Brief-Final..pdf> (Letöltés ideje:2023.06.04.)

¹¹ <https://nav.gov.hu/kiadvanyok/evkonyvek> (Letöltés ideje:2023.06.19.)

¹² https://nav.gov.hu/ugyfeliranytu/adotrafipax/Kiemelt_ellenorzesi_temakorok/A_NAV_2023_evi_ellenorzesi_terve (Letöltés ideje:2023.06.04.)